

Predgovor

Svrha je ove knjige upoznati čitatelje s nekim od temeljnih spoznaja teorije racionalnog izbora, oslanjajući se na formalne teorije mikroekonomije, odluke, igara i društvenog izbora, kao i na ideje razvijene u filozofiji, psihologiji i sociologiji.

Vjerujem da su nam ekonomska teorija i njoj srodne discipline pružile izuzetnu zbirku snažnih modela i općih spoznaja koji mijenjaju način na koji razmišljamo o svakodnevnom životu. Istovremeno, ekonomija se opravdano kritizira iz nekoliko razloga. Prvo, ekonomija je matematički orijentirano polje koje u mnogim situacijama ne daje točna numerička predviđanja kao što to rade egzaktne znanosti. Drugo, napadnute su osnovne pretpostavke ekonomije te se pokazalo da ih je u eksperimentalnim studijama moguće opovrgnuti. Konačno, ekonomija se često kritizira zbog nemogućnosti bavljenja važnim i dubokim pitanjima kao što su sreća i dobrobit, pravda i pravednost. Štoviše, tvrdi se i da znanstveni ili pseudoznanstveni pristup ekonomiji služi retorici kapitalizma na način koji može biti štetan za opću dobrobit i pravdu.

U fokusu ove knjige nalaze se neke osnovne spoznaje koje su preživjele ove kritike. Modeli racionalnog izbora pokazali su se dovoljno fleksibilnima da uključe mnoge pojave koje ekonomska teorija u užem smislu ne može objasniti. Ti su modeli također pružili važne uvide u srodna područja kao što su politologija, biologija i informatika. Dotičući se nekih od najstarijih problema u filozofiji te imajući koristi od uporabe matematičkih alata, paradigma racionalnog izbora čini se temeljnom za razumijevanje ponašanja ljudi i društva, gospodarstava i naroda, organizama i vrsta. Isto tako, neophodna je za optimalno dizajniranje društvenih institucija, kao i automatiziranih sustava. Prema tome, ova knjiga naglašava paradigmu racional-

nog izbora, opći način razmišljanja, konceptualizaciju, te organizacijska načela, a ne pojedine teorije.

Promatrajući raspravu o ekonomiji i njenom stupnju uspjeha kao znanosti, te o ulozi koju ekonomisti imaju i trebali bi imati u društvu, mogu se naći predrasude na obje strane. Ekonomisti većinom imaju tendenciju preslabog naglašavanja retorike i moći implicitnog. Većina nastavnika ekonomije neće reći ništa loše o konceptima kao što su maksimizacija korisnosti ili Pareto optimalnost. Ipak, oni često nisu svjesni što njihovi studenti mogu pročitati između redaka, te se ponekad smatra da podržavaju ono što oni vjeruju da samo opisuju. S druge strane, kritičari ekonomije često ne zadržavaju dovoljno jasnu razliku između teorije i paradigme. Ponekad se šepure neuspjesima teorije te odbacuju čitavo polje bez obraćanja dovoljno pozornosti na pozitivne strane paradigme. Nadam se da će ova knjiga osvijestiti čitatelje i ukazati im na obje vrste pristranosti.

Ne tvrdim da ova knjiga pruža sveobuhvatan popis ideja i uvida koji mogu obogatiti naše razmišljanje. Knjiga se dotiče pitanja koja meni osobno djeluju temeljno, korisno i relevantno za većinu čitatelja. Mislim da bi svatko trebao znati što se nalazi u ovoj knjizi te bih osobno radije živio u društvu u kojem svaki birač razumije pitanja o kojima se ovdje raspravlja. To je do određene mjere bio moj kriterij za uključivanje tema; pitanjima koja su previše specifična ili koja se mogu dati na uvid samo stručnjacima ovdje nije mjesto. Nepotrebno je reći da je čak i s ovim kriterijima na umu odabir tema neizbježno bio subjektivan.

Ova knjiga opisuje građu koja je razvijena u matematičkoj ekonomiji. Većina te građe pojavljuje se u dodiplomskim udžbenicima s eksplicitnim matematičkim modelima te u diplomskim udžbenicima i znanstvenim radovima sa značajnim uvidom u matematiku. Cilj je ove knjige, međutim, izdvojiti glavne uvide te ih objasniti na način koji će razumjeti bilo tko tko je završio srednju školu. Pokušao sam minimizirati upotrebu matematičkih formula i profesionalnog žargona. Ako neki odlomci i dalje zvuče previše tehnički, nadam se da ih se može preskočiti bez većih gubitaka u razumijevanju.

Knjiga ima četiri priloga koji mogu pomoći zainteresiranim čitateljima u boljem razumijevanju problema, ali nisu bitni za glavne uvide. Dostupni su *online* na web stranici ove knjige, <http://mitpress.mit.edu/rationalchoice>. Dodatak A daje kratki uvod u matematičke pojmove koji se koriste u drugim dodacima. Dodatak B sadrži rigorozno izlaganje nekih od materijala o kojima se raspravlja u knjizi.

Dodatak C sastoji se od vježbi, čija su rješenja navedena u Dodatku D. Ako se tekst obrađuje s tim dodacima, ova knjiga može poslužiti kao udžbenik za predmet na dodiplomskom studiju.

Zahvalan sam mnogim nastavnicima, suradnicima i studentima za razgovore i komentare koji su me mnogo toga naučili te me obogatili na mnoge načine. Motivacija za pisanje ove knjige proizašla je iz razgovora s Herveom Cresom i Eddijem Dekelom. Ranije verzije ove knjige imale su velike koristi od komentara Daronu Acemoglu, Alessandra Citanne, Eve Gilboa-Schechtman, Briana Hilla, Barryja O'Neilla, Andrewa Ortonyja, Marion Oury i Tristana Tomale, kao i od recenzenata i urednika. Vrlo sam zahvalan i za bibliografsku pomoć i komentare Nire Liberman, Dorona Ravida, Arika Roginskyja i Dova Shmotkina.